

EGY KATONAI VERESÉGRE ADOTT POLITIKAI REAKCIÓ: A FRANCIA ÁLLAM (1940–1944) ÉS ÖRÖKSÉGE

Bene Krisztián

egyetemi docens

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar, Francia Tanszék

ORCID 0000-0003-0287-8872

Dol:

10.15170/PSK.2024.05.02.05

Publikálva: 2024.12.30.

Hivatkozás:

Bene, Krisztián (2024): Egy katonai vereségre adott politikai reakció: A francia állam (1940–1944) és öröksége. *Pólusok*, 5(2), 81–97.

Egyéb Információk:

A folyóiratban megjelenő írások a Creative Commons Nevezd meg - Nem Kereskedelmi - ShareAlike 4.0 nemzetközi licenc alatt kezeltek.

CC BY-NC-SA 4.0

Absztrakt

1940-ben a francia hadsereg megsemmisítő vereséget szenvedett a német haderőtől. Ez a váratlan esemény új kormány megalakulásához vezetett Philippe Pétain marsall vezetésével. A francia kormányzat Vichybe költözött, ahol a törvényhozás rendkívüli hatalmat biztosított Pétain számára. Ezeket a hatásköröket arra használta fel, hogy a külpolitikában a náci Németországgal kollaboráljon, belpolitikában pedig a „nemzeti forradalom” néven ismertté vált rendszerváltást hajtotta végre. Az új rezsim egy tekintélyelvű, antidemokratikus, korporatív, vidékcentrikus politikai rend megteremtésére törekedett, amely nagy hangsúlyt fektetett a Pétain körüli személyi kultusz kialakítására, elősegítette az antiszemitizmust, és a francia társadalom és gazdaság konzervatív, jobboldali eszmék szerinti átalakítására törekedett. A Vichy-rezsim politikai átalakításának radikális jellege végül kudarcot vallott, ami nagyrészt a háború alakulása miatt következett be. Mindazonáltal a rendszer politikájának számos kulcsfontosságú aspektusa továbbra is nagy hatást gyakorolt a háború utáni Franciaországra, és ezek egy része még ma is hatályban van. Ezek a reformok hozzájárultak az ország politikai, gazdasági és társadalmi modernizációjához, ebből kifolyólag árnyalják a Vichy-rezsim megítélését a modernkori Franciaország történelmében.

Kulcsszavak: Franciaország, második világháború, Philippe Pétain, nemzeti forradalom, reformok.

Bevezetés

1940 májusában és júniusában a francia hadsereg váratlanul megsemmisítő vereséget szenvedett az Ardenneken keresztül offenzívába lendülő német haderővel szemben. Ennek eredménye egy megalázó fegyverszünet aláírása lett és egy új kormány, majd pedig egy új politikai rendszer megszületése az első világháborús hős, Philippe Pétain marsall vezetésével. A német megszállás miatt a francia kormány Vichy városába

költözött, ahol a törvényhozás két háza elsőprő többséggel szavazta meg a kormányfő által előterjesztett javaslatokat, amelyek felhatalmazást biztosítottak a kormány számára egy új alkotmány elkészítésére, illetve annak időtartamára teljhatalmat adtak számára. A várakozásokkal ellentétben Pétain a számára delegált hatalmat külpolitikai téren a németekkel való kollaboráció, belpolitikai téren pedig az úgynevezett nemzeti forradalom kivitelezésére használta fel. Utóbbi keretében a „munka, család, haza” hármas jelszót meghirdetve arra törekedett, hogy új politikai, gazdasági és társadalmi rendszert hozzon létre Franciaországban.

A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy a területi korlátok szabta keretek között áttekintse a Francia Állam születését, működését, bukását és az általa a francia társadalomra hagyott örökséget.

A Francia Állam születése és első lépései

Franciaország – Nagy-Britanniához hasonlóan – csak 1939 márciusában ébredt rá arra, hogy a háború Németországgal elkerülhetetlen, az ország pedig nem áll készen arra, hogy egy sikeres háborút megvívjon az agresszív nagyhatalommal szemben (Ormos & Majoros, 1998; Gamelin, 1946; Montagnon, 2009). Ennek ellenére a francia – és a brit – kormány 1939. szeptember 3-án hadat üzent Németországnak, amely a szövetségesek ultimátumát figyelmen kívül hagyva nem hagyott fel a szeptember 1-jén Lengyelország ellen indított támadásával (Théofilakis, 2022).

Franciaországnak a szárazföldön – a kislétszámú brit expedíciós haderőt leszámítva – egyedül kellett szembenéznie a számszerűleg hasonló erőt képviselő német hadsereggel. Ez még önmagában nem ítélte volna kudarcra a francia hadsereget, amely azonban számos hiányosságtól szenvedett. A megfelelő ipari termelőkapacitás hiánya miatt a legújabb fejlesztésű modern fegyverzetet késve és csupán kis mennyiségben szállították le a csapatokhoz (Muracciole, 2002), ráadásul az ezekkel felszerelt alegységeket elszigetelten, kis kötelékekben vetették be, nem szervezték őket önálló akciók végrehajtására alkalmas nagyobb alakulatokba. Ez különösen a páncélosok esetében jelentett nagy hátrányt, melyet csak később ismertek fel, így 1940 májusában a francia hadsereg kötelékén belül csupán három könnyű gépesített és három páncélos hadosztály állt szervezés alatt, miközben a németek tíz páncélos és hat gépesített hadosztályt vetettek be nyugati támadásuk során (Rioux, 2005; Keegan, 2008).

Mindezek mellett az egységes vezetési struktúra, a katonai és politikai irányítás közötti egyeztetés hiánya legalább olyan súlyos problémát jelentett, mint a fentebb már említett elhibázott védelmi stratégia, mely az első világháborús lövészárk-hadviselés tapasztalatain alapulva kiépített Maginot-vonal áttörhetetlenségét biztosra vette. Emellett a franciák többsége – az első világháború borzalmas veszteségeit átélve – lelkesedés nélkül fogadta a háború kitörését, és ez rányomta bélyegét a csapatok harci kedvére is, mely a védelmi állásokban eltöltött 8 hónap alatt

csak tovább romlott (Cointet, 1996). Ez a „furcsa háború” néven ismert időszak a német félnek kedvezett, mely erőt gyűjtött a nyugati irányú támadáshoz, miközben a szövetséges csapatok morálját aláasta a tétlen várakozásból fakadó monotónia és unalom (Théofilakis, 2022).

Az ezt követően 1940. május 10-én megindított német offenzíva meglepte a francia–brit hadvezetést, az áthatolhatatlannak tartott Ardenneken keresztül meginduló német támadás pedig áttörte a gyengén védett frontvonalat és katlanba zárta a szövetséges csapatokat (Azéma & Wiewiorka, 2004). A Belgiumban rekedt szövetséges csapatok egy jelentős részét sikerült ugyan tengeri úton kimenteni a gyűrűből (Azéma & Bédarida, 1993a),³ de a német előrenyomulást nem sikerült megállítani. A német csapatok június 7-én áttörték a Somme vonalán felállított francia védelmi állásokat, 10-én Párizst nyílt városnak nyilvánították – 14-én pedig a francia főváros elesett – és a kormány délre menekült, miközben ugyanazon a napon Olaszország is belépett a háborúba Franciaország ellen (bár utóbbi támadását az Alpokra támaszkodva megállították a francia csapatok) (Cointet, 1996; Masson, 2010).

A kérdés ezek után az volt, hogy Franciaország gyarmataira és a flottára támaszkodva folytatja-e a harcot vagy fegyverszünetet kér (Paxton, 1973), mivel mindkét álláspontnak számos támogatója akadt a francia vezetés soraiban (Azéma & Wiewiorka, 2004). Végül az utóbbi álláspont kerekedett felül, mivel Franciaország néhány hét alatt történelmének egyik legnagyobb és legmegsemmisítőbb vereségét szenvedte el: elvesztette fővárosát, hadserege pedig gyakorlatilag megszűnt létezni (60 000 halott, 200 000 sebesült, 1,6 millió hadifogoly) (Durand, 1994). Ebből kifolyólag június 17-én a Reynaud-kormányt felváltó új vezetés – melynek élén az első világháborús hős, Pétain marsall állt – hivatalosan és a közvéleménynek is bejelentve fegyverszünetet kért a németektől (majd két nappal később az olaszoktól is, akik egyébként semmilyen katonai sikert nem tudtak felmutatni). A tarthatatlan katonai helyzetre tekintettel Paul Reynaud felvetette a hadvezetésnek a légierő és a hadiflotta egységeinek áthelyezését az észak-afrikai francia gyarmatokra a harc folytatása érdekében, miközben az anyaországot a politikai és a katonai vezetés elhagyta volna. Miután javaslata elutasításra talált, Philippe Pétain-t – Franciaország spanyolországi nagykövetét – javasolta új kormányfőnek a fegyverszüneti tárgyalások lebonyolítása céljából. Ugyanakkor abban bízott, hogy a tárgyalások eredménytelenek lesznek, Pétain pedig belebukik ebbe a kudarcba, amely az ő visszatérését eredményezi a kormány élére. A tervet a köztársasági elnök, Albert Lebrun is támogatta és kinevezte a marsallt kormányfőnek, az események azonban az elképzeléseiktől eltérő módon alakultak (Ferro, 2009; Roussel, 2009). A várakozásokkal ellentétben a fegyverszüneti egyezményt június 22-én a compïègne-i erdőben található Rethondes vasútállomásán aláírták Németországgal, majd június 24-én az olaszokkal is hasonló megállapodást kötöttek (Jackson, 2004).

³ 235.000 brit és 115.000 francia katonát evakuálták hajókon Angliába.

A 24 cikkből álló fegyverszüneti szerződés feltételei kemények, egyszersmind a többi legyőzött országnak diktált feltételekhez képest meglepően méltányosak voltak. A francia anyaországot két részre osztották: az úgynevezett északi zónát 24 millió lakossal (az északi területeket és az Atlanti-óceán partvidékét) német csapatok szállták meg, míg déli részét 14 millió lakossal a Pétain vezette kormány igazgathatta (Michel, 1981). A megszálló hadsereg költségeit (400 millió frank naponta) a francia félnek kellett állnia. Mindazonáltal elvben továbbra is a francia kormány gyakorolta a közigazgatási hatalmat Franciaország teljes területe felett. A francia hadsereg létszámát 100 ezer főben korlátozták, de a megszorítás nem vonatkozott az anyaországon kívül állomásozó gyarmati haderőkre (több százezer fő), melyek így garantálhatták a továbbra is francia fennhatóság alatt álló gyarmatok védelmét az esetleges külső támadásokkal szemben (Ageron et al., 2016). A francia flottát nem kellett sem átadni a németeknek, sem pedig leszerelni, csupán a flotta egységeinek kellett visszatérniük franciaországi állomáshelyeikre és tartózkodniuk a német hajók elleni harctól. A francia hadifoglyoknak a háború végét lezáró békeszerződés megkötéséig németországi hadifogolytáborokban kellett maradniuk (Broche, 2002). Ebből kifolyólag a fegyverszüneti egyezmény elméletileg csupán átmeneti jellegű volt, melyet a konfliktus lezárultával rövidesen békeszerződésnek kellett felváltania (Paxton, 2004), azonban erre a háború alakulása miatt a remélt rövid időn belül nem került sor (Jäckel, 1968).

Az új francia kormány Vichy városát választotta székhelyéül, mivel a kis fürdőváros, melynek szállodái lehetővé tették az idetelepülő kormányhivatalok alkalmazottainak elszállásolását, ideális választásnak tűnt. Annál is inkább, mivel mindenki meg volt győződve róla, hogy ez csak átmeneti jellegű megoldás, amíg a békeszerződés aláírását követően a kormány visszatérhet Párizsba, mely a szabad zóna északi részén elhelyezkedő városkából könnyen végrehajtható volt (Mallet, 2019). A kormány vezetője, Pétain marsall, és egyik közeli munkatársa, Pierre Laval, új irányt szabtak az eseményeknek, amikor a teljes fennálló politikai rendszer megreformálására tettek javaslatot egy új alkotmány elkészítésével. A törvényhozás két háza július 10-én elsőprő többséggel – 569 szavazat 80 ellenében 20 tartózkodás mellett (Baruch, 1997) – el is fogadta az új alkotmány megírásáról szóló javaslatot, és az alaptörvény elkészültéig a törvényhozó, a végrehajtó hatalmat, az igazságszolgáltatást és a közigazgatást a Pétain marsall irányítása alatt álló kormány fennhatósága alá utalta (Azéma & Wieviorka, 2004). A törvényhozás tagjai látványosan kudarcot vallott harmadik köztársaság intézményrendszerét és működését remélték megreformálni, azonban ezzel a döntéssel egy átmenetinek szánt, de a valóságban egy négy évig fennálló, törvényes ellensúlyokat nélkülöző, tekintélyelvű rendszer létrejöttét segítették elő (Jackson, 2004).

Az új rendszerben, mely a Francia Állam nevet vette fel, Pétain lett a végrehajtó és törvényhozó hatalmat kezében tartó államfő, míg a kormányfői tisztséget kezdetben Laval kapta meg. Az új kormány a belpolitikában az ún. nemzeti forradalom

keretében egy antidemokratikus, tekintélyelvű politikai rendszer létrehozásán dolgozott, mely – a fasiszta államok mintájára – totális ellenőrzést kívánt gyakorolni az egész társadalom felett (Aron, 1954).

Külpolitikai téren a Laval nevével fémjelzett irányvonal dominált az új rendszer első hónapjaiban. A kormányfőnek az volt a meggyőződése, hogy a háború rövid időn belül Németország győzelmével fog véget érni, azt követően pedig egy német vezetés alatt álló Európában való politikai–gazdasági együttműködésre kell felkészülni. Ennek jegyében született az a döntés, hogy a két ország közti kapcsolatokat el kell mélyíteni, amivel a fegyverszüneti szerződésben lefektetett feltételek „fellazítását” és egy előnyösebb békeszerződés megkötését lehet elérni (Cointet, 1996).

Mivel a nemzeti forradalom végrehajtásához nyugalomra és főképp időre volt szükség, Pétain marsall Franciaországot kívül kívánta tartani a háborún, ehhez azonban szüksége volt a német fél egyetértésére és bizonyos mértékű támogatására is (Muracciole, 2002). Többek között ez vezetett azokhoz a tárgyalásokhoz, melyek 1940. október 22-én és 24-én zajlottak Montoire-ban, ahol először Laval, majd pedig Pétain találkozott Hitlerrel (Lambauer, 2001). A tárgyalások során a marsall elkötelezte magát a Németországgal való szorosabb együttműködés mellett, de nem volt hajlandó katonai támogatást nyújtani a német háborús erőfeszítésekhez (Ormos & Majoros, 1998). Ebből kifolyólag érdemi konkrét megállapodást nem kötöttek, csupán egy francia együttműködési szándéknyilatkozatot adtak ki, melyet a német fél semmilyen engedménnyel sem viszonzott (Jackson, 2004).

A legalább gesztusértékű ellentételezés elmaradása csalódást váltott ki a vezető francia politikai körökben, melyek konkrét engedményekre számítottak viszonzás-képpen (Lambauer, 2001). A közhangulatot csupán Laval 1940. december 13-i felmentése és letartóztatása enyhítette némiképp, aki rövid idő alatt is meglehetősen népszerűtlenné vált a francia lakosság körében. Kiszabadítására csupán a német hatóságok közbenjárására került sor, melyek ezt követően Párizsba szállították, ahonnan 1942 áprilisáig nem is tért vissza Vichy-be (Muracciole, 2002).

A francia katonai potenciált jelentősen csökkentette az 1940. július 2-án a brit haditengerészet által megindított *Catapult* hadműveletet, melynek keretében a brit fennhatóság alatt álló kikötőkben lefoglalták a francia kereskedelmi és hadihajókat, majd pedig július 3-án egy ultimátum átadása után megtámadták és nagyobb részt megsemmisítették az algériai Mers el-Kébirnél állomásozó francia flottaköteléket (a franciák 1295 halottat, 2 csatahajót, 1 cirkálót és 1 torpedónaszádot veszítettek, több más egység pedig harcképtelenné vált). Az Alexandriában állomásozó francia flotta-összpontosítás ugyanakkor elfogadta az angol ultimátumot, így a kilenc egységből álló X-erő francia fennhatóság alatt, de üzemanyag nélkül internálásban maradt 1943-ig, amikor már a szövetségesek oldalán kapcsolódott be a harcokba (Masson, 2000). Georges Robert admirális irányítása alatt a Francia Antillákon volt egy másik jelentős kötelék (6 hajó) 106 frissen vásárolt amerikai gyártmányú repülőgéppel, valamint a Francia Nemzeti Bank aranykészletének egy részével (286 tonna), amely

szintén kötelezte magát, hogy nem hagyja el állomáshelyét. Végül 1943-ban ez a haderő is a szövetségesek oldalán újjászerveződő francia fegyveres erőkhöz csatlakozott (Léo, 2004). A francia hadiflotta nagyobb része Toulon-ban állomásozott, azonban amikor a német hadsereg 1942 novemberében az észak-afrikai szövetséges partraszállás után elfoglalta a dél-franciaországi szabad zónát, ez a kötelék – négy tengeralattjáró kivételével – elsüllyesztette magát. Közel 250 000 tonna hajótér került hullámsírba, ami egyben az önálló francia haderő és az erre alapozott külpolitikai mozgástér megszűnését is jelentette (Lacroix, 2004).

Darlan admirális együttműködési politikája

A francia–német kapcsolatokban Darlan admirális színre lépése egy új időszak kezdetét jelentette. A korábban a haditengerészeti miniszteri posztot betöltő katonatiszt 1941. február 9-én kormányfői, majd rövid időn belül kül- és belügyminiszteri kinevezést is kapott. Hivatalában Pierre-Étienne Flandin-t követte, aki csupán rövid ideig, 1940. december 14. és 1941. február 9. között töltötte be a kormányfői posztot, de mivel a németek visszautasították a vele való együttműködést, így alkalmasabb személyt kellett keresni a helyzetet felismerő és önként lemondó politikus helyére. Ezzel a lépéssel a marsall gyakorlatilag Darlan kezébe tette le a francia külpolitika és a francia–német kapcsolatok irányítását is (Baruch, 1997).

Darlan szintén meg volt győződve róla, hogy Németország rövid időn belül meg fogja nyerni a háborút. Ugyanakkor úgy vélte, hogy a francia flotta – mely Európában a második legnagyobb volt a brit után (Paxton, 1973) – és a gyarmatbirodalom olyan ütőkártyákat jelentettek ebben a játszmában, melyeket ügyesen kijátszva Franciaország bebiztosíthatta leendő nagyhatalmi státuszát – esetleg az angolok helyén – a háború utáni Európában (Cointet, 1996). Ennek a megfontolásnak a jegyében Darlan elkötelezte magát a németekkel való fokozott együttműködés mellett politikai, gazdasági és katonai téren egyaránt. A németek szívesen fogadták ennek gazdasági vonatkozásait (a Németországba irányuló áruszállítások gyors ütemben növekedtek), azonban a Szovjetunió elleni támadás előkészületei miatt érdektelennek mutatkoztak a francia katonai együttműködés iránt, így a francia engedményeket jó darabig nem követte semmilyen konkrét viszonzás a német fél részéről (Cointet & Cointet, 2000; Lorenz, 2002).

Folytatódtek az egyeztető tárgyalások, melynek keretében Pétain december 1-jén Göringgel is találkozott. A francia követeléseket (a demarkációs vonalon való áthaladás megkönnyítése, a tiltott tengerparti zónák beolvasztása a szabad zónába, a hadifoglyok szabadon engedése, a megszállási költségek jelentős csökkentése, a párizsi kollaboráns pártok tevékenységének visszafogása) szinte teljesen figyelmen kívül hagyták, ezek után írtak alá 1941. december 17-én egy jegyzőkönyvet. Ennek értelmében a megszállási költségeket 25 százalékkal csökkentették és 50 ezer hadifoglyot szabadon bocsátottak (Cointet, 1996), ezért cserébe viszont a franciák beleegyeztek

abba, hogy a fennhatóságuk alatt álló területeken keresztül szállítsanak utánpótlást Rommel csapatainak, ha pedig azok Tunéziáig vonulnának vissza, fegyveresen lépnek fel utóbbiak támogatására (Paxton, 2004). A német érdekek tehát ismét győzedelmeskedtek, mivel a franciák egyre komolyabb elköteleződésük ellenére a tengelyhatalmak oldalán nem voltak képesek érdemben javítani sem politikai, sem katonai pozícióikon.

1942 elején Darlan a háborús események hatására (német vereség Moszkva előtt, az USA hadba lépése) már jóval kevésbé volt meggyőződve Németország győzelméről, mint korábban, ezért a németekkel való kapcsolatokban is a kivárást helyezte előtérbe. Ez azonban sem a németeknek, sem Pétain marsallnak nem tetszett, ezért 1942. április 18-án leváltották, a kormányfői tisztséget pedig újból Pierre Laval töltötte be. A korábbi kormányfő visszatérését a hatalomba komoly diplomáciai és belpolitikai egyeztetés előzte meg, melyek során a németek egyértelműen kifejezték, hogy a jövőben Lavallal kívánnak együttműködni (Jackson, 2004).

Laval visszatérése és a nyílt kollaboráció

Laval még 1942-ben is meg volt róla győződve, hogy Németország a legrosszabb esetben is az európai helyzet uraként fog kikerülni a háborúból, ezért továbbra is mindent elkövetett a francia–német kapcsolatok elmélyítése érdekében. Az ő véleménye szerint a németekkel való együttműködés volt a kommunizmus elleni harc és Franciaország háború utáni felemelkedésének legjobb eszköze (Bourseiller, 2022; Muracciole, 2002).

A németek a vártnál jobban elhúzódó háború és a frontokon elszenvedett növekvő veszteségek miatt egyre komolyabban érdeklődtek a francia munkaerő iránt, amelyre a többi alávetett állam munkásaihoz hasonlóan nagy szükség volt a német ipari termelés fenntartásához. A Harmadik Birodalom már 1941 óta folyamatosan fogadott önkéntes francia munkásokat, akiket az otthoninál magasabb bér ígéretével csábítottak a német gyárakba. 1942 elejére azonban világossá vált, hogy ennél a pár tízezer főnél jóval többre van szükség, ezért megkezdődtek a tárgyalások a francia munkaerő intenzívebb felhasználásáról. A francia fél a munkásokért cserébe a hadifoglyok elengedését szerette volna elérni, akiket azonban a németek ekkor már a mezőgazdasági és ipari termelésben foglalkoztattak (Azéma & Wieviorka, 2004), így csak egy olyan cseréhez járultak hozzá, melynek keretében három szakképzett munkásért cserébe engedtek szabadon egy hadifoglyot (Genet-Rouffiac, 2010). Több hónapon keresztül tartó tárgyalások után 1942. szeptember 4-én a németek újból teljes győzelmet arattak: a francia kormány bevezette a *Service de travail obligatoire* (kötelező munkaszolgálat), melynek keretében minden felnőtt férfi és nő (utóbbiak csak lakóhelyük közelében) kötelezhető volt a felsőbb hatóságok által meghatározott

típusú és idejű munkák elvégzésére (Crowdy, 2007).⁴ Ez a gyakorlatban a fiatal és szakképzett francia férfiak átadását jelentette a német hadiipar számára, melynek következtében 1943 elejére már 300 ezer fölé nőtt a Németországban dolgozó franciák száma, majd ezt követően ez a szám folyamatosan növekedett a német igényeknek megfelelően (Cointet, 1996). Az 1943. február 16-án kiadott törvény értelmében pedig a kötelező munkaszolgálatot az 1920 és 1922 között született férfiakra is kiterjesztették, amelynek következtében pár hónapon belül újabb negyedmillió francia munkás kelt útra Németország felé (Azéma & Bédarida, 1993b), ahol végül a hadifoglyokon kívül összesen 650 ezer francia munkás állt a német hadiipar szolgálatába. Egyes számítások szerint 1943-ban a német GDP több mint 8 százalékát franciák állították elő (Azéma & Wiewiorka, 2004).

A kollaboráció nyílt felvállalása ellenére a francia kormány nem vállalta fel a német fél fegyveres támogatását, amely nem élvezte volna a lakosság támogatását. Ennek ellenére a párizsi – többségükben szélsőjobbboldali – kollaboráns pártok felajánlották katonai szolgálataikat Berlinnek, amely propagandacélokból elfogadta az ajánlatot, Vichy pedig – érdemi támogatás nélkül – engedélyezte azt. Ennek eredményeként 1941 júliusában létrejött a *Légion des volontaires français contre le bolchevisme* (Francia Antibolsevik Légió) elnevezésű szervezet, amelynek soraiban 1944 nyaráig 5800 harcolt a keleti hadszíntéren a német hadsereg 638. gyalogezredeként. 1942 folyamán a francia kormány megpróbálta saját ellenőrzése alá vonni ezt a fegyveres különítményt a *Légion tricolore* (Trikolór Légió) létrehozásával, ez azonban a német fél elutasítása miatt kudarcot vallott, így ebből a fegyveres közreműködésből semmilyen érdemi politikai haszon nem származott Franciaország számára. 1943-ban ugyanez a forgatókönyv ismétlődött meg a Waffen-SS-be jelentkező franciák esetében, mivel kismértékben ugyan sor került a francia katonai potenciál német érdekek mentén történő felhasználására, de ez semmilyen ellenszolgálatással nem járt a francia kormány felé (Bene, 2012).

Az 1942. november 8-án bekövetkezett észak-afrikai szövetséges partraszállás alapjaiban változtatta meg Franciaország helyzetét. A legfontosabb esemény az észak-afrikai francia hadsereg átállása volt, amelynek következtében a németek november 11-én a demarkációs vonalat átlépve megszállták a szabad zónát, 27-én pedig lefegyverezték a fegyverszüneti hadsereget, valamint megpróbálták megszerezni a Toulon-ban állomásozó francia hadiflottát, mely ellenállás vagy kihajózás helyett önszülyesztést hajtott végre (Jackson, 2004).

⁴ A kötelező munkaszolgálat elől sokan elmenekültek és inkább az Ellenálláshoz csatlakoztak, mint hogy Németországban dolgozzanak, így kijelenthető, hogy a francia ellenállási mozgalom növekedéséhez nagymértékben hozzájárult ez a döntés.

A rendszer bukása

Ezzel Franciaország gyakorlatilag elvesztette azt a különleges státuszt, melyet korábban a német hadsereg által elfoglalt országok között élvezett. Az ország teljes megszállásával odalett szuverenitásának maradéka is, a flotta elsüllyesztésével és a gyarmati hadsereg átállításával pedig korábbi mozgástere is megszűnt létezni. 1942 végétől Franciaország is csupán egy lett a német birodalom csatlósállamai közül, melynek végre kellett hajtania a Berlinből érkező utasításokat (Cointet, 1996). Önálló politikai mozgástere megszűnt, amennyiben nem teljesítette a német követeléseket, a német vezetés mindig készen állt rá, hogy leváltsa a kormány tagjait. Így történt 1943 végén is, amikor radikálisabb, a német igények teljesítése iránt nyitottabb politikusokat segített hatalomra a Vichy-kormány soraiban (Giolitto, 2002). Ez a rendszer azonban még mindig Pétain marsall fősege alatt működött, aki valamilyen szinten befolyást tudott gyakorolni a kormány tagjaira, azonban a fő politikai irányvonalon nem állt módjában változtatni (Broche & Muracciole, 2017).

Ugyanakkor a fentiek következtében a francia lakosság lojalitása megrendült a kormányzatban, amely a politikai vezetés legitimitását is aláasta. Ezt a német hatóságok is érzékelték, ezért vonták be egyre inkább a kormányzásba a szélsőséges francia politikai erőket, amelynek vezető tagjai készen álltak rá, hogy bármikor átvegyék az ország irányítását. Ez a lehetőség a legutolsó pillanatig ott lebegett Damoklész kardjaként a francia kormány felett még akkor is, amikor 1944 augusztusának végén Pétain marsallal együtt – akit erőszakkal kellett Németországba szállítani, ahol fogolynak tekintette magát – a németországi Sigmaringen-kastélyba szállították őket (Azéma & Bédarida, 1993b). Itt hozták létre szeptember 6-án az ún. Németországi francia kormánydelegációt a francia érdekek védelmére (*Délégation gouvernementale française pour la défense des intérêts français*) névre hallgató kormányhelyettesítő szervezetet, amelyben a szélsőséges mozgalmak több tagja (Marcel Déat, Joseph Darnand) is helyet kapott (Rousso, 1984).

Franciaországban az 1944 júniusi normandiai szövetséges partraszállás után többszöröződött a németek és a velük együttműködő franciák ellen irányuló támadások száma. Ahogy az ország területének felszabadítása egyre előrehaladottabbá vált, úgy hatványozódott ezeknek az akcióknak a száma is. A kezdetben a különböző ellenálló csoportok számlájára írható támadásokat különböző spontán tömegmegmozdulások követték, melyek főként azok ellen a franciák irányultak, akik kompromittálták magukat a német megszálló hatóságokkal való együttműködéssel (Delperrié, 1969). A német és francia rendfenntartó erők távozásával elszabadultak az indulatok, előkerültek a fegyverek és megindult a bosszúállás. A helyzeten sokat rontott a kommunista párt bosszúállásra felszólító felhívása, amelynek hatására a társadalom egy része csatlakozott a fegyveres megtorláshoz. A kivégzéseknek gyakran nem sok köze volt a politikához, csupán a korábbi sérelmek megtorlásáról, a helyi

vagyonosabb réteg kifosztásáról vagy a vezető beosztású tisztviselők eltávolításáról és így a remélt társadalmi előrejutás elősegítéséről volt szó (Novick, 1985). Ugyanakkor a megtorlás áldozatául esett valódi kollaboránsok a kevésbé fontos személyiségek közül kerültek ki, hiszen a leginkább érintettek Németországba (esetenként Spanyolországba) menekültek (Venner, 1975). Az ország felszabadításával párhuzamosan kitört népfelkelés időszakában lezajló tisztogatás áldozatainak pontos száma nem ismert. Ha leszámítjuk a politikai torzítás sugallta szélsőséges számokat (amelyek 10 és 105 ezer között szóródnak), mértékadó becslések szerint akkor is közel 11 ezer fő esett áldozatul ezeknek a túlkapásoknak szerte Franciaországban (Amouroux, 1991).

Az ideiglenes kormány első párizsi ülését 1944. szeptember 2-án tartotta, tehát ezt megelőzően szigorúan csak elvi fennhatóságát tudott gyakorolni Franciaország felett. Ebben az átmeneti időszakban annyi változás állt be, hogy a kormány jelenlétének tudatában lévő helyi hatóságok jobban ügyeltek a törvényesség látszatának fenntartására, ezért a kormány június 26-i rendeletének értelmében ténylegesen is felállításra kerültek a kollaborációban érintettek ügyeinek kivizsgálására szolgáló haditörvényszékek, tehát legalább a törvényesség látszata megjelent a tisztogatásban (Novick, 1985).

A francia kormány már Algériában megkezdte az általa törvénytelennek tartott Vichy-rendszer azon politikai és katonai vezetői elleni bírósági eljárásokat, akik a kezére kerültek. Az első ilyen pert Pierre Pucheu korábbi belügyminiszter ellen indították 1944. március 4-én, aki azért tartózkodott Algériában, mivel tartalékos tisztként csatlakozni kívánt a felállítás alatt álló új francia hadsereghez és részt kívánt venni Franciaország felszabadításában (Novick, 1985). A helyzetet még furcsábbá tette az a tény, hogy kormányzati tevékenysége alatt is végig azon munkálkodott, hogyan lehetne eltávolítani a németeket az országból. Erről ráadásul nem csupán írásos bizonyítékai voltak, de személyesen is kapcsolatban állt több olyan személyiséggel, akik ekkor már az emigráns kormány és hadsereg vezető beosztású tagjai voltak és igazolhatták ezt. Mindez azonban nem számított, mivel Pucheu-t nem saját tettei, hanem a törvénytelennek tekintett kormányzat ügyeiben való részvétel ténye miatt tekintették bűnösnek. Ennek eredményeként a gyorsan lezajló per végén Pucheu-t teljes vagyoneklobzásra és halálbüntetésre ítélték, amit március 20-án (tehát két héttel a per kezdete után) már végre is hajtottak. A koncepció jellegű per fenyegető üzenet volt a Franciaországban székelő kormány számára, amely azonban ellentétes hatást váltott ki, mivel – békés megegyezési alternatíva híján – csak még inkább a németekkel való együttműködés irányába taszította a Vichy-kormány tagjait (Aron, 1975).

Két hónappal később kezdődött az első magasabb beosztású katonai vezető, Edmond Derrien admirális pere. Az admirális a Tunéziában állomásozó francia csapatok főparancsnokának, Jean-Pierre Esteve admirálisnak volt a helyettese. Ellene

az volt a vád, hogy *nem tagadta meg a parancsokat*.⁵ A vád érvelése szerint a hazafias érzelmű katonának – a forradalmi hagyományok szellemében – tudnia kellett volna, hogy melyik parancsot és mikor kell megtagadnia. A parancsokat betű szerint végrehajtó admirálist – korábbi érdemei elismerése mellett – életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték (Régie, 1975). Ennek egyenes folytatása volt az Esteva admirális elleni indított per, amelyet csak az anyaország felszabadítása után folytattak le, mivel az admirálist a németek repülőgéppel hazaküldték Franciaországba, mikor a tengelycsapatok észak-afrikai helyzete már menthetetlen volt. Az ellene felhozott vád ugyanaz volt, mint alárendeltje esetében, ami azért is volt paradox, mivel az admirális németellenes nézetei – melyeket széleskörben hangoztatott – ismertek voltak. Ennek ellenére vagyonek Kobz és polgárjogai elvesztése mellett életfogytiglani börtönbüntetést kapott, ahonnan csupán hat évvel később, kevéssel halála előtt szabadult (Novick, 1985).

Pétain marsall pere 1945. július 23-án kezdődött meg. A 89 éves államfő saját maga döntött a Franciaországba való visszatérés mellett, miután értesült róla, hogy távollétében akarják lefolytatni perét. A marsall április 26-án érkezett meg Franciaországba, miután a lakhelyéül kijelölt németországi kastélyt elhagyta és Svájc érintésével francia területre utazott. Két vádat hoztak fel ellene: összeesküvés a nemzetbiztonság aláaknázása érdekében; valamint Németországgal, mint ellenséges országgal való összejátszás. Az idős államférfi nem magyarázkodott, nem keresett mentséget, az egész per folyamán csupán kétszer szólalt meg: a legelején kifejtette, hogy csak az égieknek és az utókornak tartozik elszámolással, a legvégén pedig a következő kijelentést tette: *„Az életem és a szabadságom az önök kezében van, tisztelt esküdtek, de a becsületemet a hazámra bízom. Döntsenek rólam lelkiismeretük szerint, az enyém tiszta, mivel egy hosszú életem keresztül a halál küszöbére jutva kijelentem, hogy egyetlen célom Franciaország szolgálata volt.”* (Michel, 1972). A per folyamán tanúként hallgatták meg Laval és Darnand-t, valamint nagy mennyiségű iratanyagot használtak fel a bizonyítási eljárásban. Mindez azonban nem igazán befolyásolta az esküdteket, akik már a tárgyalás előtt is meg voltak győződve Pétain bűnösségéről, és ezen a meggyőződésükön semmilyen tanúvallomás – még ha a vádlott számára kedvező is volt – nem változtatott. Ebből kifolyólag senkit nem lepett meg, hogy a marsallt augusztus 15-én halálra ítélték, megfosztották állampolgári jogaitól és elkobozták vagyonát (Azéma & Wieviorka, 2004). Noha a marsall nem kért kegyelmet, korára való tekintettel a kivégzést nem hajtották végre, mivel Charles de Gaulle – az ideiglenes kormány feje – kegyelmet gyakorolt és büntetését életfogytiglani börtönbüntetésre enyhítette, ezért a korábbi államfőt 1951-ben bekövetkezett haláláig őrizetben tartották (Meyer, 1975).

Ezt követően zajlott Laval pere, aki a számonkérés elől Spanyolországba menekült, ahonnan azonban kiadták a francia hatóságoknak, melyek minden áron el

⁵ Kiemelés a szerzőtől.

akarták ítélni a Vichy-rendszer egyik megtestesítőjét. A közelgő törvényhozási választások miatt gyorsan le akarták tudni a pert, ezért rövid vizsgálati szakasz után október 4. és 9. között folytatták le. Valódi tárgyalásról nem is lehet beszélni, Lavalnak nem volt lehetősége arra, hogy felsorakoztassa tanúit vagy az igazát bizonyító dokumentumokat, így 9-én halálbüntetéssel, állampolgári jogainak elvesztésével és vagyonelkobzással sújtották. A kivégzésére már október 15-én sort kerítettek sajátos körülmények között, ugyanis a korábbi kormányfő mérget vett be a kivégzés reggelén, de ettől függetlenül a haldoklót kivégzőosztag elé állították és végrehajtották rajta az ítéletet (Brissaud, 1975).

A Vichy-Franciaország öröksége

Az új politikai berendezkedés természeténél fogva előtérbe helyezte a hatékonyságot, melyet a harmincas évek gondolkodói is nagyra becsültek, így az egyik legfontosabb kérdés ennek megvalósítása volt. Ennek eléréséhez természetes módon kínálkozott a korporatív rendszer, amely a szakszervezetek helyett „természetes” gazdasági egységeket hoz létre, amelyek lehetővé teszik a liberalizmus és a szocializmus mellett egy új, működőképes harmadik út kiépítését. Ugyanakkor kezdetben több lehetséges megvalósítási módszer létezett egymással párhuzamosan. Az első a munkavállalók vezetésben való részvételére épült, a második a munkaadók hegemoniájára, míg a harmadik az állam közvetlen irányítására. Kezdetben úgy tűnt, hogy a munkavállalók kerülnek ki nyertesek a változásokból és a frissen kialakított szakmai korporációkban nem csupán az érdekeik védelme lesz biztosítva, hanem lehetőségük nyílik az irányításban való részvételre is. Azonban gyorsan csalódnuk kellett, amikor az irányítás továbbra is a munkaadók képviselőinek kezében maradt, miközben őket még a sztrájkjogtól is megfosztották. Ugyanakkor a munkaadók sem örülhettek sokáig ennek a sikernek, mivel a kormány a folyamatosan növekvő (elsősorban a német megszálló hatóságoktól érkező) ipari megrendelésállomány teljesítése érdekében a hatékonyság jelszavával magához vonta a korporációk vezetését, így végül a nagy kísérlet kiábrándító kudarccal zárult. A kapitalista nagytőke helyett az autoriter kormányzat használta ki a munkavállalókat. Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy a munkások védelmében bevezették a minimálbért és lefektették a társadalombiztosítás alapjait, ami hozzájárult a dolgozók anyagi helyzetének javításához és ezek az előremutató intézkedések a háború után is fennmaradtak (Paxton, 1973).

Ugyanígy fontos szociális újítás volt az 1941-ben bevezetett öregségi nyugdíj, amelyre már régóta komoly igény jelentkezett a munkavállalók részéről, és számos esetben hangzottak el ígéretek a politikai vezetés részéről a bevezetésére vonatkozóan, de végül a Francia Állam tette ezt meg. Jelentőségét és népszerűségét jól jelzi, hogy a konfliktus lezárása után a társadalombiztosítás teljes egészében átvette ezt az újítást (Paxton, 1973).

A politikai vezetés nagy hangsúlyt fektetett az ifjúság nevelésére is, amelynek deklarált fő irányvonalai az erkölcs, a fizikai munka és a testedzés voltak. Ehhez kapcsolódva egyéb intézkedések mellett nagy hangsúlyt kapott a fiatalok sporttevékenységének elősegítése, így az iskolai és azon kívüli testnevelés is komoly szerepet játszott a nevelésben. Ennek jegyében került sor a testnevelés beemelése az érettségi tárgyak közé, amely azóta is ott szerepel. Bár ez a lépés a rendszer nacionalista és militáns céljainak megvalósítását szolgálta, ugyanakkor fontos szerepet játszott a fiatalok egészségének megőrzésében és sportteljesítményének növelésében is, így nem került kivezetésre az érettségi megmérettetések közül (Terfous, 2010).

A végrehajtó hatalmat erősen központosító kormány a rendfenntartást is új alapokra helyezte, amikor úgy határozott, hogy a korábban decentralizált módon működő rendőri szervezetet 1941 augusztusában összevonta egyetlen szervezet kötelékébe, amely a Nemzeti Rendőrség (*Police nationale*) elnevezést kapta. A rendőrségért felelős főtitkár irányítása alatt álló szerv feladata a nemzeti érdekek védelme és a rendfenntartás volt, amelynek során együttműködött a csendőrséggel. A strukturális reform – bár elválaszthatatlan volt a rezsim politikai természetétől – nagyobb hatékonyságot eredményezett, amelyre a háború utáni új politikai rendszer is igényt tartott, így megőrizte az új rendőri szervezetet, amely kisebb változtatásokkal napjainkban is létezik Franciaországban (Cointet, 1996).

Az említett központosítási törekvésekhez kapcsolódva került sor 1940 októberében a személyazonosító igazolvány bevezetésére. Nem az azonosító dokumentum jelentett újdonságot, mivel az már korábban is létezett, hanem az a tény, hogy minden 16 évesnél idősebb állampolgár számára kötelezővé vált annak kiváltása és használata a hivatalos szervek felé való személyazonosítási eljárás során. 1942-től a zsidó származásra való megjegyzés is bekerült az igazolványban szereplő adatok közé, ebből kifolyólag a dokumentum hamisítása is rendkívül széleskörűvé vált, hogy a hatóságok figyelmét elkerülni kívánó személyek (zsidók, kötelező munkaszolgálatra kötelezettek, ellenállók) rejtve maradhassanak. Az igazolvány a háború után is használatban maradt, de 1955-től kezdve kiváltása már nem kötelező, csupán opcionális a francia állampolgárok számára (Desprairies, 2012).

Az 1944-ben létrejött ideiglenes kormányzat – mely felváltotta a Vichy-kormányt – nekilátott a gazdaság újjáépítésének, melynek keretében a korábbi alapokra építve létrehozták a társadalombiztosítást, államosították a legfontosabb gazdasági ágazatok (energia, légi szállítás, betéti bankok, iparvállalatok) kulcsszereplőit és létrehozták az üzemi tanácsokat. Ez utóbbiak az 50 főnél többet foglalkoztató vállalatok munkavállalóinak érdekvédelmi szervezetei, amely a dolgozókat érintő döntések esetében is beleszólási joggal rendelkeznek. Ezzel párhuzamosan a nemzetgazdaság legfontosabb ágazatait központi tervgazdálkodás keretében irányították 1947 és 1957 között, hogy minél gyorsabban újjá tudják építeni az országot, ami sikeresen meg is valósult, bár a belső intézkedések mellett ebben fontos szerepet játszott a Marshall-segély is, melynek egyik legnagyobb haszonélvezője Franciaország

volt. A Vichy-korszakban lefektetett elvek alapján jött létre számos olyan szakmai érdekvédelmi szervezet (kamara) is, melyek a mai napig fennállnak és szabályozzák bizonyos szakmák (orvosi, ügyvédi, jegyzői, újságírói stb.) képviselőinek belső életét. Ugyanitt kell megemlíteni a szakszervezetek működését, amelyek 1944-es újraindulásuk óta rendkívül szervezeten és nagyon hatékonyan képviselik az azonos szakmákhoz tartozó munkavállalók érdekeinek védelmét (Asselain, 1984).

Az időtálló és politikai rendszerváltozásokat túlélő reformok listáját még hosszasan lehetne folytatni a kevésbé jelentős intézkedések felsorolásával, amitől a terjedelmi korlátok tiszteletben tartása érdekében eltekintünk. Ugyanakkor a bemutatott törvények is jól érzékeltetik, hogy a különleges időszakban működő Francia Állam, amelynek tevékenységét a francia utókor általában teljes egészében elutasítja annak természete miatt, számos olyan reformot hajtott végre, amelyek olyannyira hasznosnak és előremutatónak bizonyultak, hogy a rendszer bukását túlélve máig érvényben vannak és hozzájárulnak a napjainkban ismert – a társadalmi egyenlőtlenségek felszámolása érdekében határozottan fellépő – Franciaország kialakulásához és hosszútávú működéséhez (Nord, 2016).

A Vichy-rendszer megítélése folyamatosan változott az elmúlt 80 év folyamán. Franciaország nehezen nézett szembe a Francia Állam jelentette nehéz örökséggel, ezért évtizedeken keresztül napirenden tartották a „pajzs és kard” megközelítést, mely szerint Pétain volt a pajzs, amely védte a franciákat, míg vele együttműködve Charles de Gaulle a Szabad Francia Erők élén a kard, amely aktívan harcolt a németek ellen (Cointet, 2017). Ezt az elméletet az 1970-es években a francia történészek megcáfolták, mikor egyértelműen bebizonyították, hogy a francia politikai vezetés meg volt győződve a németek háborús győzelméről, a velük való kollaborációt pedig tudatosan kezdeményezte annak érdekében, hogy szakítson a korábbi belpolitikai berendezkedéssel és új rendszert hozzon létre. Ebből kifolyólag semmilyen együttműködésre nem törekedett De Gaulle-lal, akit az államrend veszélyeztetéséért és dezertálásért lefokoztak, halálra ítélték, vagyonát pedig elkobozták (Lottman, 2015). A kollaborációs politika ezen felül kudarcnak bizonyult, hiszen a francia engedményekért cserébe a németek semmilyen érdemi ellenszolgáltatást sem nyújtottak, ami még a Vichy-kormány esetleges pragmatikus opportunizmusát is megkérdőjelezi (D’Abzac-Epezy, 2001).

Ugyanakkor Pétain és kormányzata működése a mai napig is foglalkoztatja a francia történészeket, elemzéseik nyomán pedig ellentmondásos kép bontakozik ki erről a rövid életű rendszerről. Noha a külpolitikában egyértelműen rossz döntések születtek, mint ahogy ennek következtében számos súlyos örökséggel járó belpolitikai lépés is történt – többek között az ellenállókkal szembeni fellépés, a zsidó lakosság egy részének deportálása –, ugyanakkor számos olyan előremutató intézkedés is bevezetésre került, amely egyértelműen a társadalom érdekeit szolgálta, és az 1944-ben felálló új politikai vezetés állásfoglalásának köszönhetően érvényben is maradt. Tovább árnyalja a képet, hogy a politikai-katonai szereplők tevékenysége

nagyban függött az adott időpillanatban rendelkezésükre álló mozgástértől, így például a *Francia Milícia* vezetője, Joseph Darnand, aki az egyik leggyűlöltebb közszereplőként vonult be a francia történelembe, a szervezetének felszerelését elősegítő fegyverszállítmányokért cserébe felajánlotta szolgálatait De Gaulle-nak, majd csupán az ő elutasítása után fordult a németekhez (akik paradox módon az ellenállóknak ledobott és elkobzott fegyverekkel látták el). Mindennek alapján ma már nem fekete-fehér kép, reálisan értékelve a korszak viszonyait és lehetőségeit a Vichy-rendszer vezetőinek megítélése sem egységes. Akadnak köztük olyanok, akik saját meggyőződésük és ambíciójuk következtében méltán nyerték el büntetésüket a háború lezárását követően, míg olyanok is voltak szép számmal, akik a radikálisan megváltozott körülmények között is megpróbálták a lehető legtöbbet tenni Franciaországért, de a vesztes oldalon találták magukat, ezért bár a háborút követően elítélték őket, ma már más szemmel nézik tevékenységüket (Bourseiller, 2021).

Összegzés

A Francia Állam a nemzeti forradalom keretében egy alapvetően jobboldali ideológiákra támaszkodó, tekintélyelvű, antidemokratikus, korporatív, antiszemita, regionalista, a városokkal szemben a vidékre támaszkodó és a marsall személyi kultuszára építő új politikai, társadalmi és gazdasági berendezkedést kívánt létrehozni. A háborús vereség következtében kialakuló különleges helyzet pedig olyan katalizátorként működött, amely elősegítette ezeknek a megoldásoknak az előtérbe kerülését – számos olyan intézkedéssel együtt (személyi kultusz, antiszemitizmus stb.), amelyet a francia társadalom nagy része nem érzett a magáénak, de csupán korlátozottan tudta kifejezni ezekkel kapcsolatos ellenérzését.

Ez a nagyszabású politikai–társadalmi átalakítási kísérlet a külpolitikai helyzet alakulása miatt végül megbukott, azonban számos, ennek során létrejött új eredmény fennmaradt és tovább élt (és részben él a mai napig is) Franciaországban. Ennek egyik elsődleges magyarázata az lehet, hogy a radikális módszerekkel operáló rendszer a legtöbb esetben régóta fennálló problémákra keresett és kínált olyan választ, amelyek kidolgozásán különböző politikai és gazdasági csoportok már régóta dolgoztak. Ebből kifolyólag ezek az intézkedések – függetlenül a rendszer természetétől – valódi megoldást jelentettek számos problémára, ezért ezek a Francia Állam bukása után is tovább éltek Franciaországban és hozzájárultak az ország politikai, gazdasági és társadalmi berendezkedésének modernizálásához.

Irodalomjegyzék

Ageron, C.-R., Coquery-Vidrovitch, C., Meynier, G. & Thobie, J. (2016). *Histoire de la France coloniale 1914-1990*. Armand Colin.

- Amouroux, H. (1991). *La grande histoire des Français sous l'Occupation. Les règlements de comptes* (Vol. 9). Robert Laffont.
- Aron, R. (1954). *Histoire de Vichy 1940-44*. Librairie Arthème Fayard.
- Aron, R. (1975). Pucheu au nom de la raison d'État. *Historia*, 30(41), 2–13.
- Asselain, J.-C. (1984). *Histoire économique de la France du XVIIIe siècle à nos jours*. Seuil.
- Azéma, J.-P., & Bédarida, F. (Eds.). (1993a). *La France des années noires. Vol. 1: De la défaite à Vichy*. Éditions du Seuil.
- Azéma, J.-P., & Bédarida, F. (Eds.). (1993b). *La France des années noires. Vol. 2: De l'Occupation à la Libération*. Éditions du Seuil.
- Azéma, J.-P., & Wieviorka, O. (2004). *Vichy, 1940-44*. Perrin.
- Baruch, M. O. (1997). *Servir l'État français. L'administration en France en 1940 à 1944*. Fayard.
- Bene, K. (2012). *La collaboration militaire française dans la Seconde Guerre mondiale*. Éditions Codex.
- Bourseiller, C. (2021). *Ombre invancue. La survie de la Collaboration dans la France de l'après-guerre 1944-1945*. Perrin.
- Bourseiller, C. (2022). *Ils l'appelaient Monsieur Hitler. L'histoire méconnue des nazis français 1920-1945*. Perrin.
- Brissaud, A. (1975). Un scandale inutile: Le procès Laval. *Historia*, 30(41), 78–86.
- Broche, F. (2002). *L'Armée française sous l'Occupation. La dispersion*. Presses de la Cité.
- Broche, F., & Muracciole, J.-F. (2017). *Histoire de la collaboration 1940–1945*. Tallandier.
- Cointet, J.-P. (1996). *Histoire de Vichy*. Plon.
- Cointet, M. & Cointet, J.-P. (Eds.) (2000). *Dictionnaire historique de la France sous l'Occupation*. Tallandier.
- Cointet, J.-P. (2017). *Les hommes de Vichy. L'illusion du pouvoir*. Perrin.
- Crowdy, T. (2007). *The French Resistance Fighter: France's Secret Army*. Osprey Publishing Ltd.
- D'Abzac-Epezy, C. (2001). Le gouvernement de Vichy et la collaboration militaire: enjeux et limites. *Relations internationales*, 28(3) 303–321.
- Delperrié de Bayac, J. (1969). *Histoire de la Milice 1918-1945*. Fayard.
- Despraries, C. (2012). *L'héritage de Vichy: Ces 100 mesures toujours en vigueur*. Armand Colin.
- Durand, Y. (1994). *Prisonniers de guerre dans les Stalags, les Oflags et les Kommandos, 1939-1945*. Hachette.
- Ferro, M. (2009). *Pétain*. Hachette.
- Gamelin, M. (1946). *Servir. Les armées françaises de 1940*. Plon.
- Genet-Rouffiac, N. (2000). *Des prisonniers de guerre au personnes capturées*. Service historique de la Défense.
- Giolitto, P. (2002). *Histoire de la Milice*. Perrin.
- Jäckel, E. (1968). *La France dans l'Europe de Hitler*. Fayard.
- Jackson, J. (2004). *La France sous l'Occupation, 1940-1944*. Flammarion.
- Keegan, J. (2008). *A második világháború*. Európa.
- Lacroix, C. (2004). L'amiral Émile Lacroix (1883-1949). *Guerres mondiales et conflits contemporains*, 55(1), 25–38.
- Lambauer, B. (2001). *Otto Abetz et les Français ou l'envers de la collaboration*. Fayard.
- Léo, Élisabeth (2004). Vichy aux Antilles et en Guyane: 1940-1943. *Outre-Mers. Revue d'histoire*, 91(1–2), 145–174.
- Lorenz, D. A. (2022). *Colaboracionistas. Europa occidental y el Nuevo Orden nazi*. Galaxia Gutenberg.
- Lottman, H. R. (2015). *De Gaulle / Pétain. Règlements de comptes*. Perrin.
- Mallet, A. (2019). *Vichy contre Vichy. Une capitale sans mémoire*. Belin.

- Masson, P. (2000). *La Marine française et la guerre 1939-1945*. Tallandier.
- Masson, P. (2010). *Histoire de l'armée allemande 1939-1945*. Perrin.
- Meyer, C. (1975). Le Maréchal. *Historia*, 30(41), 68–77.
- Michel, P.-L. (1972). Fallait-il condamner Pétain à mort? Le pour et le contre. *Historama*, 27(11), 41–60.
- Michel, H. (1981). *Paris allemand*. France Loisirs.
- Montagnon, P. (2009). *La France dans la guerre de 39–45*. Pygmalion.
- Muracciole, J.-F. (2002). *La France pendant la Seconde Guerre mondiale*. Librairie Générale Française.
- Nord, P. (2016). *Le New Deal français*. Perrin.
- Novick, P. (1985). *L'épuration française 1944-1949*. Balland.
- Ormos, M., & Majoros, I. (1998). *Európa a nemzetközi küzdőtérén*. Osiris.
- Paxton, R. O. (1973). *La France de Vichy 1940-1944*. Seuil.
- Régie de, X. (1975). Le procès de l'obéissance. *Historia*, 30(41), 13–14.
- Rioux, J.-P. (Ed.) (2005). *Une histoire du monde contemporain*. Larousse.
- Roussel, E. (2009). *Le naufrage*. Gallimard.
- Roussio, H. (1984). *Pétain et la fin de la collaboration*. Éditions Complexe.
- Terfous, F. (2010). La politique en faveur de l'éducation physique des jeunes filles sous Vichy: L'œuvre de Marie-Thérèse Eyquem (1940-1944). *Carrefours de l'éducation*, 15(2), 135–150.
- Théofilakis, F. (Ed.) (2022). *Les prisonniers de guerre français en 40*. Fayard.
- Venner, D. (1975). La « justice » populaire. *Historia*, 41(41), 24–36.

A POLITICAL REACTION TO A MILITARY DEFEAT: THE FRENCH STATE (1940-1944) AND ITS LEGACY

Abstract

In 1940, the French army suffered a devastating defeat at the hands of the German armed forces. This unexpected event led to the formation of a new government under Marshal Philippe Pétain. The French government moved to Vichy, where the legislature granted Pétain extraordinary powers. He used these powers to collaborate with Nazi Germany in foreign policy and to implement the regime change known as the 'national revolution' in domestic policy. The new regime sought to create an authoritarian, anti-democratic, corporatist, rural-centric political order, which placed great emphasis on the cult of personality around Pétain, promoted anti-Semitism and sought to transform French society and the economy along conservative, right-wing lines. The radical nature of the political transformation of the Vichy regime ultimately failed, largely due to the evolution of the war. Nevertheless, many key aspects of the regime's policies continued to have a major impact on post-war France, and some of these are still in effect today. These reforms contributed to the political, economic and social modernisation of the country and therefore nuance the perception of the Vichy regime in the history of modern France.

Keywords: France, World War II, Philippe Pétain, National Revolution, reforms